

1 In 1985 ondertekenen de voorzitter van de Vereniging Nederlandse Zuivelbeurs en Bond van Boerderij-Zuivelbereiders (v.) de Algemene Handelsvoorwaarden.

De Bond van Boerderij-Zuivelbereiders viert in 2014 haar eeuwfeest, een jubileum om bij stil te staan. Een korte terugblik.

TINEKE VAN DER HAVEN en HENK OOSTERHUIS

Ooit was alle kaas boerenkaas, gemaakt op de boerderij door boerinnen, boeren, meiden en knechten. Na enkele weken opgekocht door een kaaskoopman die de rijping en verdere distributie voor zijn rekening nam. Zo moet het eeuwen lang zijn gegaan. Veel kaaskoopliden leverden in de winter veevoer aan de boeren. De betaling daarvan werd niet zelden met de kaas van de volgende

zomer verrekend. Zo stonden veel boeren bij hun handelaar in het krijt en waren van hem afhankelijk. Andere mogelijkheden om geld te lenen waren beperkt. Rond 1900 werden veel melkfabrieken gesticht. Vaak op coöperatieve basis. In Noord-Holland en Friesland vooral kaasfabrieken, in het oosten en zuiden van het land botermakerijen.

De fabrieksmatige verwerking bood nieuwe mogelijkheden. Zo was het eenvoudig om met behulp van centrifuges de room van de melk te scheiden. Op die manier kon je gemakkelijk een geheel of gedeeltelijk ontroomde kaas maken en daarnaast nog boter bereiden ook. En dat gebeurde!

Aan de kaas viel het verschil niet direct op; en al bleef de smaak achter, de prijs maakte veel goed. Afgeroomde kaas bleek een lucratieve handelswaar in handen van ruimdenkende kooplui.

Garantie voor kwaliteit

In Zuid-Holland en Utrecht blijven de boeren zelf de kaas maken, zoals het altijd is gegaan. Zij moeten van de nieuwlichterij niets hebben en houden vast aan hun traditionele manier van werken. Goudse kaas uit volle melk gemaakt, de trots van boer en boerin. Daar staan ze voor in.

De afgeroomde fabriekskaas zien zij als een ernstige bedreiging. Het is bedrog en het brengt de goede naam van de kaas, ook van hun volvette Goudse, in diskrediet.

Om de samenstelling van hun volvette kaas te garanderen, besluiten veel kaasboeren om hun kaas te laten controleren door het in 1906 opgerichte Kaascontrolestation. Als bewijs voor volvet wordt de kaas van een garantiemark voorzien, zodat verwisseling met afgeroomde kaas niet mogelijk is.

De Nederlandse Vereniging van Kaashandelaren beschouwt de nieuwe merken echter als een beperking van de handelsvrijheid en winstmogelijkheden. Ze besluit voortaan alleen op haar eigen inkoopvoorwaarden zaken te doen en gemerkte kaas te boycotten.

Dat besluit is aanleiding voor een ingezonden brief in de Schoonhovense Courant van 4 oktober 1913. Daarin roept de Stolwijkse veehouder/kaasboer A. van Wijnen op tot protest en tot het aaneensluiten van de kaasproducenten tot een 'machtige bond van kaasproducenten'.

De lont brandt, de tijd is er rijp voor. Binnen enkele weken vinden de eerste vergaderingen plaats. Al snel zijn in verscheidene dorpen plaatselijke afdelingen opgericht. De Bond

van Kaasproducenten is geboren. Het leden-tal loopt in korte tijd op tot enkele duizenden. De kalender wijst 1914, weldra bulderen de kanonnen. De Eerste Wereldoorlog is een feit. Ook in boerenkaasland is de spanning om te snijden.

Eigen verkoopkanaal

De kaasboeren willen niet langer afhankelijk zijn van hun handelaar. In 1915 besluit een kleine groep leden van de Bond tot oprichting van een Coöperatieve Vereniging tot export van volvette boerenkaas onder rijksmerk, later herdoopt in Coöp. Producenten Handelsvereniging "De Producent". Daarnaast richt men zich op het leveren van een goede kwaliteit veevoer tegen reële prijzen. De verstandhouding met de handelaren normaliseert langzamerhand, maar blijft nog jaren afstandelijk. Het zal tot 1985 duren voordat Bond en Kaashandel samen hun handtekening zetten onder de Algemene Handelsvoorwaarden voor Boerenkaas.

De Bond in actie

Al is Nederland neutraal, de gevolgen van de oorlog om ons heen blijven niet uit. Grenzen worden gesloten, prijzen stijgen en dalen bijna dagelijks, onzekerheid alom. Voor de jonge Bond zijn er vele taken en uitdagingen. Haar vertegenwoordigers nemen zitting in besturen en commissies waar de belangen van de kaasboeren in het geding komen. Overleg met de Overheid en Kaascontrolestations zorgt ervoor dat de stem van de kaasboeren blijft meetellen. Maar ook de kaas zelf vraagt aandacht. Garantie voor volvet is niet meer voldoende. Andere kwaliteitsaspecten vragen om verbetering: geur, smaak, mondgevoel. Jaarlijks worden tientallen kaaskeuringen georganiseerd, prijzen en trofeeën uitgereikt. Kaascursussen worden georganiseerd, deskundige consulenten doen hun werk, veel kaasgebreken worden overwonnen.

Na de Tweede Wereldoorlog verandert de werkwijze van de Bond. De samenwerking met de verkooporganisatie 'De Producent' wordt formeel beëindigd. Daarvoor in de

2 Na 1980 is de Bond geen mannenaangelegenheid meer.

3 De Bond van Boerderij-Zuivelbereiders organiseert al jaren kaaskeuringen.

4 Zelden werd vergeefs een beroep gedaan op de vele vrijwilligers. Hier bij de kaaskeuring van het 75-jarig jubileum in de Flevohof.

Een eeuw lang bij de tijd

De geschiedenis van de Bond van Boerderijzuivelbereiders in jaartallen

24 december 1913 – Vaststelling voorlopig reglement Bond van Kaasproducenten (waarbij aanwezig de dorpsverenigingen van Stolwijk, Ouderkerk a/d IJssel, Moordrecht en Reeuwijk).

5 februari 1914 – Gecombineerde bespreking in Gouda, nu met een gezelschap van 19 plaatselijke verenigingen met in totaal 700 leden. Aansluitend: algemene ledenvergadering. Voorzitter is de heer A. van Wijnen uit Stolwijk.

14 juni 1914 – Verschijning van het eerste nummer van het ledenblad 'De Producent'

augustus 1915 – Oprichting van een verkoopvereniging van eigen kaas onder de naam 'Coöp. Vereniging tot export van volvette boerenkaas onder rijksmerk' later herdoopt in 'Coöperatieve Producenten Handelsvereniging "De Producent" '.

februari 1918 – Een onderafdeling van de Bond wordt opgericht voor aankoop en distributie van benodigdheden voor de kaasbereiding. Deze onderafdeling gaat enige jaren later over naar 'De Producent' afd. Inkoop, waar dit werk veel beter thuishoort.

6 augustus 1924 – Eerste kaasdag in Lekkerkerk.

1927 – De Bond neemt het initiatief tot instelling van een "commissie tot onderzoek der gebreken in de volvette Goudse kaas". Hierin hebben zitting de afgevaardigden van kaashandel en De Producent, controlestations voor volvette kaas, de Zuivelconsulenten en hun assistenten, landbouworganisaties.

1948 – De Bond van Kaasproducenten gaat samenwerken met de Kaascontrolestations voor volvette kaas in Zuid-Holland en Utrecht. Daardoor verandert de status van de Bond en moet de samenwerking met 'De Producent' vervallen. Ook de uitgave van het verenigingsorgaan 'De Producent' wordt beëindigd. De Coöp. Handelsvereniging "De Producent" gaat zelfstandig verder.

10 oktober 1947 – De Zelfkazer, eerste jaargang nr. 1 komt uit. Het is het officiële orgaan van de Kaascontrolestations Zuid-Holland en Utrecht voor Volvette Kaas. Algemeen redacteur is A. Paarlberg.

3 januari 1949 – Het eerste nummer van de gezamenlijke uitgave van blad 'De Zelfkazer' van de Bond van Kaasproducenten en de kaascontrolestations verschijnt. In de naoorlogse jaren groeit het ledental van de Bond tot meer dan 5.000.

1977 – De kaascontrolestations en het Controlestation voor Melkproducten verhuizen naar het nieuwe Centrale laboratorium in Leusden.

januari 1979 – De Zelfkazer wordt een maandblad. De heer Paarlberg neemt afscheid.

1982 – Het Kaascontrolestation voor Boerenkaas wordt geliquideerd, De Bond van Kaasproducenten wijzigt zijn statuten en gaat als Bond van Boerderij-Zuivelbereiders verder.

De Bond stelt haar deuren open voor bereiders van andere producten dan kaas evenals voor bereiders van schapen- en geitenkaas.

1989 – Grootse viering van het 75-jarig bestaan van de BBZ in Flevohof. Autobussen uit alle windstreken brengen honderden leden naar het jubileumfeest.

2002 – Het secretariaat van de Bond van Boerderijzuivelbereiders verhuist van het COKZ in Leusden naar LTO West Nederland in Den Haag. In de daaropvolgende jaren zal het via Deventer naar Zwolle verplaatst worden.

2014 – De BBZ viert haar 100-jarig bestaan.

plaats komt een intensief contact met de Kaascontrolestations.

Het eigen vakblad wordt een gezamenlijke uitgave met de Kaascontrolestations en herdoopt tot 'De Zelfkazer', waarin informatie over wetten en regels, Bondsnieuws en technologische adviezen wordt verspreid.

De Bond kent enkele decennia van betrekkelijke rust, toch blijft zij de motor achter vernieuwingen binnen de sector. Betere gereedschappen en werkwijzen worden ontwikkeld, de dagkaasbereiding, verbeterde zuurselculturen en nieuwe kaasvariëteiten vinden ingang.

De Bond op eigen benen

In de jaren zeventig komt er één landelijk Orgaan voor de zuivelcontrole. Daarin past geen belangenorganisatie. De Bond moet op eigen benen verder.

Het wegvallen van de 'beschermende paraplu' heeft een stimulerende invloed. Een actief bestuur pakt de uitdaging op. Diverse activiteiten vergroten de betrokkenheid van de

daarom aangepast in 'Bond van Boerderij-Zuivelbereiders' zodat de vlag weer de lading dekt.

Het handhaven van een volledig eigen secretariaat blijkt niet langer haalbaar. Vanaf 2002 wordt samengewerkt met LTO.

Sinds de eeuwwisseling wordt gewerkt aan internationale samenwerking waarin het ambachtelijke, natuurzuivere product centraal staat. Vertegenwoordigers leggen contacten door geheel Europa.

Het zou overdreven zijn om alle activiteiten op rekening van de Bond te schrijven. Ook vele anderen hebben een bijdrage geleverd aan het in stand houden van de traditionele verwerking van melk. Daarvan getuigen de Wouter Sluis-penningen die sinds 1992 zijn uitgereikt.

De Bond heeft wel altijd meegepraat en meegedacht en waar mogelijk initiatieven en activiteiten van anderen ondersteund of bijgestuurd. Het is ongetwijfeld haar verdienste dat een traditioneel product als boerenkaas kon voortbestaan in een periode waarin

Bond blijft de motor achter vernieuwingen

leden. De Jaarvergadering wordt weer druk bezocht, studieclubs en kaasdagcommissies zorgen voor veel onderling contact. De banden met de Vereniging van Boeren Leidse Kaasmakers worden aangehaald. De Nationale Boerenkaastrofee wordt een begeerde prijs en trekt brede aandacht van pers en publiek. Promotieactiviteiten worden specifiek op het ambachtelijke product afgestemd en komen mettertijd in handen van een eigen marketingbureau.

Ook op andere terreinen wordt gewerkt: wetgeving, beleid, prijsnoteringen, afspraken met afnemers, bedrijfshygiëne, productveiligheid, naamgeving. Het zijn onderwerpen waarvoor vertegenwoordigers en leden van de Bond zich in de voorbije jaren hebben ingezet.

Nieuwe tijden

Verkoop van producten rechtstreeks vanaf de boerderij wordt een nieuwe trend. Behalve kaas krijgen ook andere zuivelproducten een plaats in de boerderijwinkels. Boter, karnemelk, kwark, yoghurt, pappen en vla zijn niet meer weg te denken uit de landwinkel. De naam 'Bond van Kaasproducenten' wordt

kwaliteitseisen en levensstijl zo volledig veranderden.

De leden

Door de jaren heen loopt het aantal zelfkazende boeren, evenals het aantal melkveehouders, voortdurend terug. Maar het percentage bij de Bond aangesloten kaasmakers is en blijft hoog, lid zijn van de Bond is voor hen een vanzelfsprekendheid. Tijdens vergaderingen is de onderlinge verbondenheid duidelijk merkbaar. De leden delen niet alleen een zakelijk belang, maar voelen evenals hun overgrootouders een emotionele verbondenheid. Een goed product, gemaakt in een overzichtelijk proces van grondstof tot eindproduct, dat is de uitdaging. Dat is hun trots, daarvoor willen ze instaan. Ooit vormde dit het fundament onder de Bond van Kaasproducenten.

Nog steeds een sterke basis voor de jaren die komen...! 🍷